

ATROF-MUHITNI HIMOYA QILISHNING YURIDIK ASOSLARI

*Asqarov Axbor G`ayratovich,
Toshkent davlat agrar universiteti
“Huquqshunoslik” kafedrasida assistenti
asqarovaxbor4@gmail.com*

Annotatsiya

Mazkur maqolada atrof-muhitni himoya qilishning yuridik asoslari mavzusi ko`rib chiqilgan. Ekologik qarorlar qabul qilishda jamoatchilikning ishtiroki zarur. Bu, ayniqsa, ekologik ta'sirlarni tahlil qilishda, mahalliy aholi va fuqarolik jamiyati vakillari fikrlarini inobatga olishni anglatadi.

Kalit so`zlar: atrof-muhit, ekologiya huquqi, tabiat muhofazasi, Ekologik sertifikatlash

Абстрактный

В данной статье рассматриваются правовые основы охраны окружающей среды. Участие общественности имеет важное значение в принятии экологических решений. Это означает учет мнения местных жителей и гражданского общества, особенно при анализе воздействия на окружающую среду.

Ключевые слова: окружающая среда, экологическое право, охрана природы, экологическая сертификация.

Abstract

This article examines the legal basis for environmental protection. Public participation is essential in environmental decision-making. This means taking into account the views of local residents and civil society representatives, especially when analyzing environmental impacts.

Keywords: environment, environmental law, nature protection, Ecological certification

KIRISH

Ekologiya huquqi – atrof-muhitni himoya qilish, tabiiy resurslarni barqaror boshqarish, va insonlarning hayot va sog'lig'iga salbiy ta'sirlarni kamaytirish maqsadida yaratilgan huquqiy normativ hujjatlar to'plamidir. Bu huquqiy sohaga doir me'yorlar va qoidalar ekologik xavfsizlikni ta'minlash, tabiatni asrash va tabiiy boyliklardan foydalanishni muvozanatlashga qaratilgan. Ekologiya huquqi ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik taraqqiyot o'rtasidagi muvozanatni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Ekologiya huquqi sohasi 20-asrning oxirlarida, ayniqsa 1972-yilda Stokgolmda

bo'lib o'tgan BMTning Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha konferensiyasidan keyin keng taraqqiy etdi. Ushbu konferensiyada insoniyatning ekologik xavfsizligi va tabiiy resurslardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlandi. Shuningdek, 1992-yil Rio de Janeyroda o'tkazilgan Earth Summitda atrof-muhitni himoya qilishning global yondashuvlari muhokama qilindi.

O'zbekiston ekologiya huquqining rivojlanishi ham shunday global tendensiyalarga javoban yuzaga keldi. Respublikada 1992-yilda ekologiya to'g'risidagi qonun qabul qilindi, bu esa atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan davlat siyosatini mustahkamladi.

Ekologiya Huquqining Asosiy PrintsipLari

1. **Barqaror rivojlanish** – Ekologiya huquqining asosiy printsipLaridan biri, tabiiy resurslar va atrof-muhitni himoya qilish orqali kelajak avlodlarga zarar etkazmasdan rivojlanishni ta'minlashdir. Bu printsip BMTning Barqaror Rivojlanish Maqsadlarida (SDG) o'z aksini topgan.

2. **Prekavsiya prinsipi (oldini olish)** – Ekologiya huquqida xavfli jarayonlarning oldini olish, atrof-muhitga zarar yetkazilishining oldini olishning yuridik majburiyatlari mavjud. Bu prinsipga ko'ra, agar ekologik zarar xavfi mavjud bo'lsa, zarar yetmasdan oldin chora ko'rish zarur.

3. **Tenglik prinsipi** – Atrof-muhitni himoya qilishda barcha fuqarolar va tashkilotlar teng huquqlarga ega bo'lishi kerak. Bu printsip ekologik sudlar va normativ hujjatlarni ishlab chiqishda adolatni ta'minlashga yordam beradi.

4. **Atrof-muhitni himoya qilishda keng jamoatchilik ishtiroki** – Ekologik qarorlar qabul qilishda jamoatchilikning ishtiroki zarur. Bu, ayniqsa, ekologik ta'sirlarni tahlil qilishda, mahalliy aholi va fuqarolik jamiyati vakillari fikrlarini inobatga olishni anglatadi.

O'zbekistonda ekologiya huquqi tizimi bir qator muhim qonunlar va me'yoriy hujjatlar asosida shakllangan. Ulardan ba'zilar quyidagilar:

1. **"Ekologiya to'g'risidagi" Qonun** – Bu qonun atrof-muhitni himoya qilish, tabiiy resurslardan foydalanishning qonuniy asoslarini belgilab beradi. U tabiiy resurslardan foydalanishning chegaralarini, atrof-muhitni ifloslanishdan himoya qilish chora-tadbirlarini, hamda ekologik monitoring tizimini o'rnatadi.

2. **"Tabiatni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan foydalanish bo'yicha davlat boshqaruvi to'g'risida"gi Qonun** – Bu qonun davlatning ekologik siyosatini, tabiiy resurslardan foydalanish, va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha davlat idoralari vakolatlarini belgilaydi.

3. **"Suqor va havoning ifloslanishini oldini olish va kamaytirish bo'yicha qonunlar"** – Suv va havo ifloslanishini kamaytirish maqsadida belgilangan standartlar va chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi.

4. **"Ekologik sertifikatlash" tizimi** – Bu tizim ekologik xavfsizlikni ta'minlashga, ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik me'yorlarni saqlashga yordam beradi.

Bugungi kunda ekologiya huquqi nafaqat milliy, balki xalqaro huquq darajasida ham rivojlanmoqda. Xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega, chunki atrof-muhitga ta'sir ko'rsatadigan masalalar (masalan, iqlim o'zgarishi, havoning ifloslanishi, va biologik xilma-xillikning yo'qolishi) ko'plab davlatlarni birlashtiradi. BMT, Evropa Ittifoqi va boshqa xalqaro tashkilotlar ekologik qonunlar va me'yorlarni birlashtirishda, yangi yondashuvlar ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi.

Xalqaro ekologiya huquqi sohasidagi muhim hujjatlardan ba'zilari:

• **1992-yilgi Rio deklaratsiyasi** – Bu deklaratsiya atrof-muhitni muhofaza qilishda inson huquqlari, barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashni nazarda tutadi.

• **BMTning Iqlim O'zgarishi bo'yicha Konvensiyasi va Parij kelishuv.** Global iqlim o'zgarishi masalasida davlatlar o'rtasida kelishuvni ta'minlaydi.

Ekologiya huquqi va inson huquqlari o'rtasidagi aloqalar hamda o'zaro bog'liqlik muhim ahamiyatga ega. Atrof-muhitni ifloslanishidan himoya qilish, odamlarning sog'lig'ini ta'minlash va ularning asosiy huquqlarini himoya qilishni anglatadi. Masalan, toza havo, suv, va xavfsiz oziq-ovqat ta'minoti har bir insonning asosiy huquqlaridan biridir. Shuningdek, ekologik ta'sirlarning ko'payishi insonlarning huquqlari buzilishiga olib kelishi mumkin.

Xulosa: Ekologiya huquqi, ayniqsa, atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslarni barqaror boshqarish va ijtimoiy-siyosiy rivojlanish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu sohaning rivojlanishi nafaqat davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, balki xalqaro miqyosda ekologik xavfsizlikni ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega. Atrof-muhitni asrash va barqaror rivojlanishning qonuniy asoslari davlatlar tomonidan jiddiy qarorlar qabul qilishni talab qiladi, bu esa bizning kelajagimiz uchun muhim bir masaladir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. M. 2017—2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni. 21-aprel 2017-yil, Toshkent.

3. Qayumov A.A., Raxmonov R.N., Egamberdieva L.SH., Xamroqulov J.H. Tabiatdan foydalanish va uni muhofaza qilish. – T.: "Iqtisodiyot", 2014.

4. Nigmatov A.N. ekologiyaning nazariy asoslari. ekologiya va atrof muhit Muhofazasi ta'lim yo'nalishi va mutaxassisligi uchun o'quv qo'llanma.—mas'ul muharrir b.f.d. A.S.Yuldashev — T., 2013.

5. Ergasheva, Y. A., Vasieva, D. I., & Murtazova, S. B. (2019). Political persecutions and ideological pressure on the creative intellectuals of Uzbekistan in post-war decades. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(2 S10), 374-377.